

Motion till riksdagen
2005/06: MJ435

av **Sven Gunnar Persson m.fl. (kd)**

Integrerad produktpolitik

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	1
Förslag till riksdagsbeslut	2
Traditionell miljöpolitik räcker inte längre	2
Incitament för förverkligande av IPP-konceptet	3
Helhetsperspektiv och samverkan	4
IPP i Sverige	5

Fel! Okänt namn på

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av ett EU-direktiv om integrerad produktpolitik.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om principerna för ett dynamiskt ramverk för integrerad produktpolitik.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att mesta möjliga arbete kring integrerad produktpolitik bör ske inom ramen för EU-samarbetet.

Traditionell miljöpolitik räcker inte längre

Miljöpolitiken hittills har varit relativt framgångsrik vad gäller att ta hand om punktutsläpp av skilda slag, t.ex. rökutsläpp via skorstenar från fabriker, kraftverk osv. Annorlunda är det med icke-punktutsläpp, d.v.s. påverkan från konsumtionen av varor och tjänster samt transporter. Denna typ av föroreningar är svårare att komma åt samtidigt som det inte är rimligt att från politiskt håll detaljreglera människors konsumtionsvanor.

Den traditionella miljöpolitiken räcker inte till för att klara av miljöproblemen. Sedan 1990 har EU-ländernas avfallsvolym ökat med 15 procent. Trots att föroreningarna reducerats och effektiviseringar genomförts i användningen av energi och material äts dessa vinster snabbt upp av ökad tillväxt. Eftersom BNP i världen förväntas öka 3–4 gånger under de närmaste 30–40 åren är det hög tid att vidta åtgärder. Att ”föroreningarna litet mindre” är en otillräcklig miljöpolitik. Behovet av en s.k. integrerad produktpolitik (IPP) framstår därmed som allt tydligare.

Det är nödvändigt att ta hänsyn till den snabba tillväxten i länder som Indien och Kina – som kopierar den västerländska livsstilen – annars blir perspektivet inte hållbart. Om inte rådande produktions- och konsumtionsmönster förändras radikalt kommer vi bildligt talat att dränkas i sopor och avfall. Det är positivt att Naturvårdsverket fått i uppdrag att, i samverkan med berörda aktörer, utveckla en strategi för att uppnå målen med en integrerad produktpolitik. Denna fråga kan inte lösas på nationell nivå. För att få effekt är det nödvändigt med ett EU-direktiv om integrerad produktpolitik.

Inom EU pågår ett arbete med IPP. Kommissionen lämnade i februari 2001 en skrivelse i form av en grönbok om en integrerad produktpolitik där IPP-strategin presenteras. Den svenska regeringen prioriterade frågan om en integrerad produktpolitik under Sveriges halvår som ordförande i EU:s ministerråd. I juni 2001 antog miljöministerrådet slutsatser kring grönboken. I juni 2003 framlade kommissionen ett meddelande om IPP för parlamentet. I april 2004 antog parlamentet med bred majoritet den kristdemokratiska Europaparlamentarikern Anders Wijkmans rapport om IPP. I sin rapport välkomnar Wijkman kommissionens meddelande, samtidigt som han riktar kritik mot vad han ser som ett alltför passivt förslag från kommissionens sida. Arbetet

fortsätter nu dels i en formell IPP-grupp, som kommissionen tillsatt, dels i ett informellt nätverk. Det är nödvändigt att kommissionen tar ett mer kraftfullt grepp på detta område. Därför bör Sverige verka aktivt inom ministerråden för att ett EU-direktiv om IPP skall antas. Detta bör ges regeringen till känna.

En glädjande utveckling är dock att kommissionen nu gör en tydlig koppling mellan IPP och SCP (Sustainable Consumption and Production eller uthållig konsumtion och produktion). IPP bör ses som en del av SCP och bör framhållas på internationell nivå inom ramen för SCP-arbetet och uppföljningen av världstoppmötet i Johannesburg.

Incitament för förverkligande av IPP-konceptet

IPP-konceptet erbjuder utmärkta möjligheter att skapa en ram av incitament för en övergång från de produktions- och konsumtionsmönster som karaktäriseras av ett slit- och slängtänkande och av linjära flöden till ett system präglad av resurseffektivitet, design, avfallsminimering, kontrollerad användning av farliga ämnen och ett återställande och stärkande av naturresurskapitalet. För att detta skall ske måste emellertid IPP grundas på en långsiktig vision om hur man skall förändra den industriella produktionsmodellen och även få tydliga miljömål för åtgärder på kort sikt. Det räcker inte att bara ”förorena litet mindre”. I stället måste produktions- och konsumtionsmönster som är minimalt miljöpåverkande skapas.

Fördelen med IPP är att principen innebär ett helhetsgrepp, d.v.s. angriper hela produktkedjan – från råmaterialutvinning via produktdesign via produktionsfasen till det stadium när produkten tjänat ut.

Särskilt viktigt är att anpassa produktions- och konsumtionsmönstren efter naturens egna processer. Stärkelse kan i många fall ersätta petroleum vid tillverkning av plast. Enzymer kan ersätta kemikalier i t.ex. kemtvättar. Mikroorganismer och svampar kan användas i hanteringen av avfall och restprodukter.

Eftersom miljökostnaderna mycket sällan är invägda i marknadspriserna fungerar inte marknaden bra. Om marknaden för miljöanpassade produkter skall expandera är det en förutsättning att företagen kan tjäna pengar på dessa produkter. Här behövs ramverk och incitament. Inom EU finns idag en uppsjö av direktiv och lagar men alltför litet uppmärksamhet ges till helheten. IPP representerar ett innovativt sätt att arbeta och innebär ett mer konsekvent livscykel-tänkande som bryter mot den hittills förda politiken, som varit vertikal i sitt angreppssätt.

Kristdemokraterna anser att det behövs ett EU-direktiv som fastslår ramarna för IPP. Ett dynamiskt europeiskt ramverk kring IPP bör byggas på bl.a. följande principer:

- En systemansats där livscykel-tänkandet utgör basen.

Fel! Okänt namn på

- Fördjupad förståelse om hur naturen fungerar, och klara ansatser att anpassa företagens produkt- och affärsmodeller efter biologiska principer.
- Optimering av produktdesign, genom att välja material med så liten miljöpåverkan som möjligt. Biologiskt nedbrytbara material skall prioriteras, och rigorösa regler införs för hantering av tungmetaller och giftiga kemikalier.
- Uttjänade produkter skall optimalt separeras i sina beståndsdelar och återanvändas, alternativt, om det gäller biologiskt nedbrytbara material, fasa in i naturens kretslopp.
- Informationsteknikrevolutionen skall utnyttjas maximalt för att främja större effektivitet i användningen av energi och material och för dematerialisering.
- Största möjliga involvering av berörda aktörer (näringsliv, miljö- och konsumentorganisationer, myndigheter m.fl.).

Riksdagen bör tillkännage för regeringen som sin mening att dessa ramar bör ligga till grund för ett europeiskt ramverk kring IPP.

Helhetsperspektiv och samverkan

Det är i första hand företagen och konsumenterna som måste ta sig an uppgiften att göra produkterna miljövänligare, eftersom de viktigaste besluten om produkters miljöpåverkan fattas vid produktutvecklingen och i affärerna. Men även andra aktörer spelar en viktig roll för att integrera miljöaspekterna i hela produktkedjan.

Dialogen med näringslivet är central om en fungerande integrerad produktpolitik skall kunna uppnås. Störst möjlighet att påverka produkters egenskaper har de som utvecklar och tillverkar dem. Val av bl.a. råvaror, konstruktioner och system för underhåll och reparation är avgörande för produkternas miljöbelastning. De som producerar varan måste därför ha kunskap om sina produkters miljöbelastning och hälsorisker under hela livscykeln och anpassa och föra ut denna information till olika målgrupper. Även konsumenterna har stora möjligheter att påverka marknaden genom att ställa miljökrav vid inköp och efterfråga och sprida miljöinformation.

Finanssektorn är en annan viktig bransch, där analyser av miljörisker för att se konsekvenserna av kapitalplacering är en viktig åtgärd. Handeln, i form av importörer, exportörer och distributörer, har en viktig uppgift i att föra vidare och sprida kunskap om produkternas miljöbelastning till konsumenter och avfallsaktörer. De senare kan därefter säkerställa att uttjänade produkter omhändertas på ett miljömässigt godtagbart sätt.

IPP bör inte begränsas enbart till hanteringen av varor. Även tjänstesektorn bör innefattas. Definitionen av miljöfarlig verksamhet bör utökas till att även omfatta vissa typer av tjänsteverksamhet.

Tillståndsgivningen för miljöfarlig verksamhet bör även kunna ta hänsyn till i vilken utsträckning en verksamhet kommer att medföra ökade transporter till/från verksamheten.

Lagstiftningen måste samverka med andra åtgärder inom IPP-området. Det handlar bl.a. om självreglering inom industrin, frivilliga system för miljöledning och miljömärkning, ekonomiska styrmedel, anslag till forskning och utveckling, konsumentrådgivning. Med hänsyn till livscykelns utseende för olika typer av varor och tjänster bör styrmedlen avpassas för att nå kostnads-effektiva miljövinster för varje produktslag.

IPP i Sverige

I juli 2002 redovisade Naturvårdsverket sitt regeringsuppdrag om att vidareutveckla den miljöorienterade produktpolitiken. Uppdraget redovisas i rapporten På väg mot miljöanpassade produkter (rapport 5225, juli 2002).

I regeringens skrivelse från år 2000 om en miljöorienterad produktpolitik (Mopp) redovisas en samlad strategi för att stärka incitamenten för att producera och konsumera mer miljöanpassat i Sverige och internationellt. Detta dokument kan ses som en nationell svensk variant av IPP. Även i Sverige sker det fortsatta arbetet mest i form av nätverkssamtal och seminarier, utan att få riktig kraft och fart. Ideella organisationer, NGO:er är också inbjudna till dessa diskussioner men har tyvärr inte tillräckligt med resurser för att kunna delta i större utsträckning.

Kristdemokraterna är övertygade om att mesta möjliga arbete kring IPP bör ske inom ramen för EU-samarbetet. Sverige bör aktivt bidra till att utveckla EU:s integrerade produktpolitik och konsekvent tillämpa de gemensamma besluten. Kommissionen har tillsatt formella arbetsgrupper, där Sverige genom Naturvårdsverket ingår i en grupp som skall ta fram en strategi för produktinformation. Nyttan av att tillsätta arbetsgrupper på nationell och nordisk nivå är mer tveksam. Regelverket inom EU och WTO sätter gränser för vad som är möjligt att genomföra på det nationella planet.

För andra varor än förpackningar är det endast EU som får meddela föreskrifter om varors sammansättning. Detta talar starkt för att IPP bör utvecklas på EU-nivån. Det är viktigt att regleringar av exempelvis varors sammansättning görs på europeisk nivå. Annars kan det innebära ett felaktigt ingrepp i företagets produktutveckling och ett hot mot industrins konkurrenskraft. Det bör därför betonas att denna typ miljöanpassning skall ske på europeisk nivå. Detta bör ges regeringen till känna.

Emellertid omfattar miljöbalkens regler även produkter i de fall de kan orsaka miljöpåverkan av betydelse. Miljöbalken ger möjligheter att integrera produktfrågor inom ramen för miljökonsekvensbeskrivningar, tillståndprocesser, tillstånd och miljörapporter. Samtidigt finns en osäkerhet om var gränserna för miljöbalken går. Det behöver utredas vilka möjligheter som finns att tydligare lyfta fram produktfrågorna starkare i samband med miljökonsekvensbeskrivningar, tillståndsansökningar, tillsyn för miljöfarlig verksamhet

Fel! Okänt namn på

samt miljörapporter. Naturvårdsverket har ett uppdrag att se över de viktigaste produktrelaterade verktygen, bl.a. lagstiftning/tillsyn, miljömärkning och miljöledning. Uppdraget skall redovisas våren 2006.

Mycket av forskningen och utvecklingen inom området miljöanpassade produkter har saknat ett helhetsperspektiv. Den har till största delen rört enskilda styrmedel snarare än de system som berör olika aktörer, materialflöden och produkter. Ett nytt forskningsprogram är Sharp, som är ett tvärvetenskapligt forskningsprojekt med ett underifrånperspektiv på hushållens agerande. Utgångspunkten är vad hushållen verkligen gör för att bidra till ett miljömässigt hållbart samhälle och hur de motiverar sitt agerande, utvecklar dagliga rutiner och eventuellt avser att förändra sitt beteende i mer miljövänlig riktning. Projektets övergripande syften är att

- analysera hur policy kring exempelvis avfallshantering (källsortering) och val av miljövänliga produkter och transporter överensstämmer med hushållens värderingar,
- undersöka vilka resurser och restriktioner som kringgärdar dessa aktiviteter i hushållens vardagsliv, samt
- utifrån detta klargöra i vilken grad policy på nationell och kommunal nivå betraktas som effektiva och legitima.

Denna forskning kommer förhoppningsvis att ge värdefulla bidrag till arbetet med att utforma en verkningsfull integrerad produktpolitik.

Stockholm den 4 oktober 2005

Sven Gunnar Persson (kd)

Björn von der Esch (kd)

Ragnwi Marcelind (kd)

Lars Gustafsson (kd)

Annelie Enochson (kd)

Dan Kihlström (kd)

Johnny Gylling (kd)

Tuve Skånberg (kd)